

TILBAKEFALL TIL NY KRIMINALITET, MED FOKUS PÅ KRIMINALOMSORGEN

HVA KAN STATISTIKKEN FORTELLE OSS?

Av Ragnar Kristoffersen

Forfatterens forord til internettpublikasjonen

Denne artikkelen stod første gang på trykk i serien "Dokumentasjon & debatt" nr. 1/97. Publikasjonen var den første forskningsrapporten som ble utgitt av den nyopprettede FoU-avdelingen ved Kriminalomsorgens utdanningssenter. Artikkelen var også det første av større arbeider i Norge som forsøkte å gi en samlet presentasjon og analyse av tilbakefallsstatistikk med fokus på kriminalomsorgen.

I sammendraget fra første utgivelse heter det at artikkelen konkluderer med at valg av reaksjon i mindre grad påvirker det samlede tilbakefallet. Med unntak av vinningskriminalitet er tilbakefall til annen hovedtype kriminalitet enn ved forrige reaksjon også langt vanligere enn forventet. Vinningskriminalitet utgjør forøvrig et dominerende innslag i alle tilbakefallsgruppene.

Ragnar Kristoffersen
Juni 2006

INNHOLDSFORTEGNELSE

1. Innledning.....	3
1.1. Om formålet og innholdet.....	3
1.2. Noen definisjoner.....	5
3. Tilbakefall blant siktede.....	6
3.1. Siktede for forbrytelser i 1991 med ny siktelse i løpet av 3 år, etter kriminalitetstype og alder.....	6
3.2. Ny siktelse for siktede i 1992 som fikk samfunnstjenestedom.....	7
3.3. Ny siktelse blant siktede i 1992 som fikk ubetinget dom for forseelse.....	9
4. Tilbakefall blant domfelte for forbrytelser med dom i 1987.....	10
4.1. Undersøkelse av populasjonen domfelte for forbrytelser.....	10
4.2. Reaksjonsfordeling ved første tilbakefallsreaksjon for tilbakefallsgruppe med ubetinget utgangsreaksjon. ..	12
4.3. Fordeling på kriminalitetstype ved første tilbakefall innenfor tilbakefallsgruppe med ubetinget utgangsreaksjon.....	14
4.4. Fordeling på kriminalitetstype ved første tilbakefall innenfor tilbakefallsgruppe med ubetinget utgangsreaksjon og ubetinget tilbakefallsreaksjon.....	15
4.5. Tilbakefall blant forbrytelsesdømte med tilsyn som vilkår.....	17
4.6. Tilbakefall til ny reaksjon blant kvinnelige forbrytelsesdømte.....	18
4.7. Gjennomsnittstid fra ubetinget utgangsreaksjon til neste ubetingede tilbakefallsreaksjon.....	20
4.8. Tilbakefallsfrekvens for tilbakefallsgruppe med ubetinget utgangsreaksjon i 1987.....	21
5. Oppsummering og noen vurderinger.....	23
5.1. Kort oppsummering av noen hovedtall.....	23
5.2. Vurdering av noen hovedfunn.....	23
5.3. Litt om resultatmåling.....	25

«Jeg tror at tilbakefallsprosenten er nede i ca 50 %, og det er jo bra.»
Tidligere innsatt

1. Innledning.

1.1. Om formålet og innholdet

Hensikten med denne artikkelen er å gi en samlet og bearbeidet fremstilling av nyere statistikk om tilbakefallskriminalitet, belyst ved en større tilbakefallsundersøkelse og annen kriminalstatistikk, og med fokus på kriminalomsorgen. Noe av materialet er delvis publisert annet sted, om enn i en litt annen form. Artikkelen inneholder også en stor del egne bearbeidelser av særskilt innhentede tall som ikke tidligere har vært publisert.

Det statistiske materialet innenfor området «tilbakefallsstatistikk» er ikke omfattende, og det foreligger heller ingen brukbar dokumentasjon som gir en noenlunde samlet, statistisk oversikt over tilbakefall som problem. Det er derfor viktig å samle og vurdere det materialet som det er mulig å få tak i og se om vi kan lære noe av det.

Jeg har forsøkt å presentere statistikken så pedagogisk som mulig, hvor tallene i noen grad bør kunne tale for seg selv. Kommentarer er med vilje begrenset, både av plasshensyn og for å lette viljen og evnen til å forholde seg til slik dokumentasjon. Videre har jeg laget en såpass detaljert inndeling med en innholdsfortegnelse som burde gjøre det mulig å nærme seg stoffet ved å slå opp på avsnitt som interesserer. Av hensyn til forståelsen av tabellene anbefaler jeg uansett at man leser definisjonene i punkt 1.2.

Kriminalstatistikk kan på ingen måte fortelle oss alt om problemet tilbakefall til ny kriminalitet. Slik statistikk kan likevel gi grunnlag for noen viktige observasjoner, som kan bidra til å skape en mer kritisk og mer realistisk holdning til hva man kan forvente innenfor arbeidet med å redusere tilbakefallet til ny kriminalitet. Statistikken viser også noen muligheter og begrensninger i forhold til spørsmålet om hvordan måle suksess i arbeidet med å redusere tilbakefallet.

Det gjøres generelt for liten bruk av kriminalstatistikk i kriminalomsorgen, og det som finnes av tilbakefallsstatistikk er dessuten ofte dårlig forstått og ikke sjelden feilsitert. Manglende faglig konsensus og inkonsekvent begrepsapparat får ta sin del av skylden for det siste. Denne artikkelen kan forhåpentlig være et bidrag til et høyere presisjonsnivå i slik statistikk.

Begrepet «tilbakefall til ny kriminalitet» er problematisk, og fortjener en kommentar: Begrepet er nokså innarbeidet og derfor vanskelig å komme utenom, men i denne artikkelen foretrekker jeg å bruke mer presise definisjoner av hva som måles. Begrepet «tilbakefall» skaper lett uheldige assosiasjoner fordi termen uttrykker en implisitt forestilling om at relasjonen mellom en person og en kriminell handling er underlagt en slags patologisk tvang, et visst press i retning av ny kriminalitet, nærmest som en sykdom som kontinuerlig må bekjempes, og hvor man i utgangspunktet må regne med muligheten for tilbakeslag¹. For noen få kriminelle handlinger kan muligens en slik forestilling til nød forsvares. Men for det store flertallet av personer som begår ny kriminalitet vil det neppe være riktig å anta at disse er underlagt slike tvangsaspekter. Det eneste som generelt kreves for å bli regnet med i en tilbakefallsstatistikk, er en eller annen form for ny, registrert kriminalitet i et eller annet register etter en eller annen tidligere registrert kriminalitet. Verken mer eller mindre. Graden av indre eller ytre frihet/tvang bak handlingen sier statistikken ingenting om. Spørsmålet om frihet eller tvang er filosofiske spørsmål som ikke kan besvares med statistikk.

"Tilbakefall til ny kriminalitet" kan statistisk sett defineres og måles på flere måter. Noen vil regne all registrert kriminalitet, pådømt eller ikke, som tilbakefall. Andre vil kanskje ønske å forbeholde definisjonen av tilbakefall til de tilfelle hvor den registrerte, nye kriminaliteten gjelder samme reaksjon som forrige eller er av samme *kriminalitetstype*, hvilket skaper visse problemer med hensyn til avgrensning av kriminalitetstype og hvilke forekomster som skal regnes inn under hvilke typer. Mange vil også mene at det er uriktig å snakke om tilbakefall blant siktede med mindre vedkommende er dømt på nytt, noe som i sistnevnte tilfelle vil bety at noen - riktignok få - uskyldig dømte likevel vil inngå i tilbakefallsstatistikken.

Den generelle oppklaringsprosenten for forbrytelser er bare ca. 23 %. Ettersom tilbakefallsstatistikk bare kan ta utgangspunkt i registrert kriminalitet, betyr det at man heller aldri kan få avdekket det reelle omfanget av tilbakefall. Kriminalstatistikk tar som oftest utgangspunkt i siktede eller domfelte, men registrert kriminalitet kan i prinsippet omfatte enten anmeldelser, siktelser, tiltaler eller reaksjoner i form av dom eller annen påtalemessig avgjørelse.

---

¹ Innenfor medisinsk behandling vil man for eksempel bruke ordet «tilbakefall» når en pasient opplever ny oppblussing av en tidligere behandlet sykdom, og hvor slik oppblussing kan forklares på grunn av sykdommens art og helbredelsespotensiale. Begrepet residiv brukes gjerne synonymt med tilbakefall. Ordet stammer fra det senlatinske *recidivus*, som betyr «kommer tilbake». I Aschehoug & Gyldendals store leksikon er residiv primært definert som «gjentagelse av en tilstand, ofte nytt anfall av en sykdom, f.eks. av en legemlig lidelse eller en sinnslidelse som vedkommende tilsynelatende har vært helbredet for». Det kriminologiske tilbakefallsbegrepet er en dårlig analogi fordi den domfelte som regel ikke vil ha fått forutgående «behandling», men straff. I den domfeltes

Valg av målekriterium og avgrensning av måleperiode for tidsrom mellom ny og tidligere kriminalitet, vil dessuten alltid mer eller mindre påvirke funnene i tilbakefallsundersøkelser.

Punkt 3 presenterer tall basert på innhentede opplysninger fra Statistisk sentralbyrå om tilbakefall blant siktede eller domfelte siktede². Under punkt 4 presenteres bearbejdede tall fra en nylig gjennomført undersøkelse av Statistisk sentralbyrå (SSB) vedrørende straffedømte for forbrytelser i 1987. Jeg har rekvirert spesielle krysstabuleringer av undersøkelsesmaterialet og bearbejdet disse med tanke på å få en bedre belysning av tilbakefall innenfor kriminalomsorgsreaksjoner³. I første omgang presenteres funn basert på den måleperioden for risiko for tilbakefall som SSB-undersøkelsen bygger på, dvs. 5 år i frihet. Disse funnene vil delvis bli sammenlignet med tilsvarende målinger basert på en risikoperiode for tilbakefall på 3 år, regnet fra tidsrom mellom forrige og ny dom. Hensikten er å belyse i hvilken grad endring i måletidsrom påvirker residivandeler.

1.2. Noen definisjoner

Følgende begreper kan trenge en kort forklaring:

Reaksjon er lik dom eller påtalemessig avgjørelse som innebærer straff eller annen hjemlet sanksjon. Det skilles mellom ubetingede reaksjoner og andre reaksjoner. Hvis ikke annet er nevnt, menes alle reaksjoner.

Med ubetinget reaksjon menes ubetinget fengselsstraff og ubetinget fengselsstraff i kombinasjon med annen reaksjon, normalt sammen med betinget dom.⁴

Med reaksjonstype menes rene eller kombinerte reaksjonsformer, hvor de sanksjonerte har fått samme type reaksjon, dvs tilhører samme reaksjonsgruppe⁵.

Utgangsreaksjon viser til reaksjon ved måleperiodens begynnelse, dvs basisåret i den perioden som ligger til grunn for måling av tilbakefall. *Tilbakefallsreaksjon* viser til etterfølgende

---

tilfelle foreligger det heller ingen sykdomsdiagnose som gjør det mulig å greit besvare hva et eventuelt tilbakefall skulle bestå i.

² Siktelsesstatistikken tar utgangspunkt i STRASAK-registeret, og domfelte siktede gjelder personer i dette registeret hvor saken er avgjort med dom. Ulla Haslund har vært behjelpelig med statistikk vedrørende siktede.

³ Jeg er Kristian Lønø og Idar Møglestue ved SSB stor takk skyldig for all velvillig bistand.

⁴ Etter at samfunnstjeneste ble et selvstendig reaksjonsalternativ i 1991 er det vanlig å regne samfunnstjeneste som en ubetinget reaksjon. Før dette var samfunnstjeneste et vilkår ved betinget dom, og samfunnstjeneste ble ikke registrert særskilt i det sentrale strafferegisteret. I reaksjonsdataene i kapittel 4 vil derfor eventuelle samfunnstjenestedømte inngå i tall for betinget dømte i 1987. Antallet kan imidlertid ikke ha vært stort. I prøveperioden for samfunnstjeneste fra oppstarten i 1984 til 1986 ble det avsagt bare 98 samfunnstjenestedømmer, jfr Ot.prp. nr.72 (1989-90).

⁵ F.eks. vil kombinasjonsdommen «betinget fengsel og bot» utgjøre en reaksjonstype, og domfelte med denne kombinasjonen utgjør en egen reaksjonsgruppe.

reaksjon etter utgangsreaksjonen. Denne statistikken presenterer i hovedsak tall for tilbakefall ved *første* tilbakefallsreaksjon. Under punkt 4.7 og 4.8 oppgis også tall for tilbakefall til samme type reaksjon, enten ved første tilbakefall eller ved senere reaksjon.

3. Tilbakefall blant siktede.

Kriminalstatistikken presenterer tall for tilbakefall blant siktede for forbrytelser.

Tilbakefall er her definert som antall siktede personer i et registreringsår som i løpet av en etterfølgende treårsperiode pådrar seg en ny siktelse, uansett lovbrudd og eventuell reaksjon.

Denne statistikken viser at det generelle tilbakefallet til ny siktelse (alle grupper under ett) lenge har vært i overkant av 40 %.

3.1. Siktede for forbrytelser i 1991 med ny siktelse i løpet av 3 år, etter kriminalitetstype og alder.

Tabell 3.1.1. viser ny siktelse for siktede for forbrytelser i 1991.

Tabell 3.1.1. Siktede for forbrytelser med ny siktelse i løpet av 3 år, fordelt etter kriminalitetstype ved siktelse i 1991 og ved ny siktelse.

	I alt	økokrim	vinning	vold	sedelighet	narkotika	skadeverk	annet
alle siktede 1991	20 687	977	10 927	2 787	499	3 208	1 245	1 044
uten ny siktelse	11 601	783	5 264	1 929	397	1 557	852	819
med ny siktelse	9 086	194	5 663	858	102	1 651	393	225
andel ny siktelse	44 %	20 %	52 %	31 %	20 %	51 %	32 %	22 %
<i>fordelt:</i>								
økonomisk	223	60	105	14	3	19	9	13
annen vinning	5 238	80	3 895	309	29	646	185	94
vold	1 061	14	476	309	10	127	83	42
sedelighet	111	2	44	8	46	3	5	3
narkotika	1 741	9	780	97	5	769	43	38
skadeverk	379	3	196	66	8	43	47	16
annet	333	26	167	55	1	44	21	19

Det generelle tilbakefallet til ny siktelse er 44 % i tabell 3.1.1. 1316 (14 %) av de med ny siktelse fikk saken henlagt. Øvrige saker, til sammen 7770 av 9086 (38 %) ble avgjort ved tiltale og dom eller annen påtalemessig avgjørelse. Tabellen indikerer at sannsynligheten for å pådra seg en ny siktelse er høyest for vinningsforbrytelser (hovedsakelig tyverier) og for

narkotikalovbrudd, og lavest for siktede for sedelighetslovbrudd og for økonomisk kriminalitet. Halvparten av siktede for tradisjonelle vinningslovbrudd og narkotikalovbrudd pådro seg ny siktelse. Innenfor sedelighet som kategori er forholdet 1 av 5, og tilsvarende nesten 1 av 3 innenfor vold som kategori. En drøy tredjedel av alle siktede som ble siktet for tradisjonelle vinningslovbrudd i 1991, ble siktet for ny vinningskriminalitet i løpet av 3 år. 2 av 3 vinningskriminelle som siktes på nytt, siktes for ny vinningskriminalitet. 60 % av alle med ny siktelse ble siktet for vinningslovbrudd (58 %) eller økonomisk kriminalitet (2 %).

Siktede over 40 år har merkbart lavere andel personer som pådrar seg ny siktelse, 1 av 5. I andre aldersgrupper er andelen generelt noe under halvparten, jfr tabell 3.1.2.

Tabell 3.1.2. Siktede i 1991 med ny siktelse i løpet av 3 år, fordelt etter aldersgrupper.

Alder	Siktede	andel
under 14	535	
m. ny siktelse	189	35 %
14 - 17	3 374	
m. ny siktelse	1 638	49 %
18 -20	3 948	
m. ny siktelse	1 884	48 %
21 -24	3 704	
m. ny siktelse	1 749	47 %
25 - 39	6 966	
m. ny siktelse	3 195	46 %
40	2 160	
m. ny siktelse	431	20 %
sum siktede	20 687	
sum ny siktelse	9 086	44 %

3.2. Ny siktelse for siktede i 1992 som fikk samfunnstjenestedom.

Innhentede tall fra SSB viste at blant 628 siktede i 1992 som fikk samfunnstjenestedom for en forbrytelse eller en forseelse⁶, ble 461 siktet på nytt i løpet av treårsperioden 1993 - 1995. Det tilsvarer en andel på 73 %. Tilbakefallet til ny siktelse er her, noe overraskende, en god del høyere enn den generelle, målt for alle siktelser, jfr 3.1. Utvalget av samfunnstjenestedømte er noe mindre enn det årlige normaltallet for samfunnstjenestedømte, og dessuten mye mindre enn

totaltallet for siktede for forbrytelser, men forskjellen i tilbakefall til ny siktelse er likevel påfallende. Noe av forklaringen på forskjellen kan ligge i det forhold at samfunnstjenestedømte trolig er generelt yngre enn domfelte i andre reaksjonsgrupper, samtidig som vi vet at tilbakefallet generelt også er litt høyere i de yngste aldersgruppene i straffbar alder⁷. Forskjellen i tilbakefallshyppighet mellom aldersgruppene er imidlertid for liten til at den kan forklare hele forskjellen mellom samfunnstjenestedømte og andre.

Tabell 3.2.1. Ny siktelse for siktede i 1992 som fikk samfunnstjenestedom, fordelt etter lovbruddstype ved første siktelse. Måleperiode 3 år.

3.2.1	I alt	annen							
		økokrim	vinning	vold	sedelighet	narkotika	skadeverk	trafikkrim	annet
alle siktede	628	32	447	37	3	80	6	12	11
uten ny siktelse	167	19	84	11	1	37	1	7	7
med ny siktelse	461	13	363	26	2	43	5	5	4
andel	73 %	41 %	81 %	70 %	67 %	54 %	83 %	42 %	36 %

Siktede dømt for tradisjonelle vinningslovbrudd pådro seg klart flest nye siktelser, hele 81 %.

Andelen nye siktelser er også overraskende høy for samfunnstjenestedømte for vold (70 %).

Tallene innenfor narkotika er derimot mer i samsvar med tallene i tabell 3.1.1.

Utgangsreaksjonstallene innenfor vold og de andre lovbruddstypene er imidlertid så lave at residivandeler ikke kan tillegges stor vekt på grunnlag av denne målingen.

Tabell 3.2.2. fordeler de med ny siktelse etter kriminalitetstype ved utgangsreaksjon (samfunnstjenestedom) og ved ny siktelse⁸.

Tabell 3.2.2. Tilbakefallsgruppe blant antall siktede i 1992 som fikk samfunnstjenestedom, prosentfordelt etter kriminalitetstype ved ny siktelse i løpet av 3 år.

N = 461	Vinning	Vold	Sedelighet	Narkotika	Annet
	376	26	2	43	14
<i>Prosentfordelt</i>					
Vinning	58	42	0	26	50
Vold	5	23	50	2	0
Sedelighet	0	4	0	0	0
Narkotika	12	12	0	56	7
Annet	25	19	50	16	43
0/0	100	100	100	100	100

⁶ Hovedsakelig forbrytelser. I de senere årene har det blitt mer vanlig å idømme samfunnstjeneste for forseelser. I 1994 var det 285 samfunnstjenestedommer for forseelser og 939 for forbrytelser.

⁷ Jfr tabell 3.1.2. Blant domfelte for forbrytelser i 1987 var tilbakefallsraten også litt høyere for domfelte under 21 år.

⁸ For oversiktens skyld er tyverier og annen vinningskriminalitet samlet i én kategori.

Tabellen viser at vinningslovbrudd dominerer både innenfor tidligere vinningslovbrudd, tidligere vold og annet. Selv blant voldsdømte er andelen med ny siktelse for vinning nesten dobbelt så stor som andelen med ny siktelse for ny vold.

3.3. Ny siktelse blant siktede i 1992 som fikk ubetinget dom for forseelse.

Innhentede tall fra Statistisk sentralbyrå viser at blant 3301 siktede i 1992 som fikk ubetinget dom for en forseelse, fikk 1164 ny siktelse for en forseelse eller en forbrytelse i løpet av treårsperioden 1993 - 1995⁹. Andelen forseelsesdømte som i løpet av 3 år pådro seg ny siktelse etter ubetinget dom, var med andre ord 35 %. Andelen forseelsesdømte med ny siktelse etter forutgående ubetinget dom er ikke uventet lavere enn ubetinget forbrytelsesdømte med ny reaksjon i løpet av 3 år (51 %), jfr kommentar til tabell 4.2.2.

---

⁹ Tallene er oppgitt med forbehold fra SSB.

4. Tilbakefall blant domfelte for forbrytelser med dom i 1987.

4.1. Undersøkelse av populasjonen domfelte for forbrytelser.

Statistisk sentralbyrå har gjennomført en egen tilbakefallsundersøkelse blant domfelte for forbrytelser registrert i 1987¹⁰. I undersøkelsen er det tatt hensyn til tilbakefallshindrende faktorer (død, ny fengsling og utvandring). Noen resultater fra undersøkelsen er delvis publisert i Ukens statistikk nr. 32, 1996.

Undersøkelsen viser at av 10631 domfelte fikk 51 % en eller annen ny reaksjon i løpet av en femårsperiode i frihet. I lignende undersøkelser i 1951, 1957 og 1962 var tilbakefallet henholdsvis 28, 32 og 37 %. 3 sentrale funn i den nye undersøkelsen viste også at

- 3 av 5 med tilbakefall pådro seg ny reaksjon innen 2 år.
- For hele tilbakefallsgruppen var gjennomsnittlig tid fra forrige reaksjon til ny, ca. 2 år (1,9).
- Andelen med ny reaksjon er litt over halvparten i alle aldersklasser opp til 40 år. For de over 40 år er andelen redusert til 22 %¹¹.

Tabell 4.1 fordeler antallet med ny reaksjon blant forbrytelsesdømte, sett i forhold til utgangsreaksjonen i 1987. Tall for nye reaksjoner gjelder alle reaksjonstyper, uavhengig av utgangsreaksjonen.

Det generelle tilbakefallet for alle - uansett tidligere og ny reaksjon, er som nevnt 51 %.

Av 4065 ubetinget dømte (rene dommer eller kombinerte) i 1987 fikk 2555 (63 %) ny reaksjon¹².

Ut fra en hypotese om at strengest reaksjon kan forventes å medføre større sannsynlighet for tilbakefall på grunn av normalt mer alvorlig kriminalitet og mer belastet klientell, er forskjellen i generelt tilbakefall mellom gruppen med ubetinget utgangsreaksjon og andre utgangsreaksjoner, mindre enn man kanskje kunne forvente.

---

¹⁰ Undersøkelsen bygger på straffereaksjonsdata fra det sentrale straffe- og politiopplysningsregisteret. Jfr for øvrig opplysninger i note 4.

¹¹ Dette funnet samsvarer godt med tabell 3.1.2.

¹² Andel med ny ubetinget dom i dette utvalget fremkommer av tabell 4.2.1. 199 personer uten tilbakefall etter ubetinget dom i 1987, er holdt utenfor målingen fordi de ikke har oppnådd 5 år i frihet etter utgangsreaksjonen. Av disse døde 101 før de oppnådde 5 år i frihet eller før de rakk å pådra seg ny reaksjon.

Tabell 4.1. Antall domfelte for forbrytelser i 1987 med ny reaksjon, fordelt etter kjønn og reaksjonstype ved utgangsreaksjon. Måleperiode 5 år.

Menn & kvinner	Ubetinget	Ubetinget & betinget	Betinget	Straffeut-mål. utsatt	Betinget & bot	Bot/forelegg	Annet ¹³	Sum
1987	3 123	942	2 131	213	1 482	1 995	745	10 631
ny reaksjon	1 948	607	1 032	81	573	843	388	5 472
andel	62 %	64 %	48 %	38 %	39 %	42 %	52 %	51 %

Kvinner	Ubetinget	Ubetinget & betinget	Betinget	Straffeut-mål. utsatt	Betinget & bot	Bot/forelegg	Annet	Sum
1987	137	69	329	34	124	229	65	987
ny reaksjon	79	46	142	10	29	76	17	399
andel	58 %	67 %	43 %	29 %	23 %	33 %	26 %	40 %

Menn	Ubetinget	Ubetinget & betinget	Betinget	Straffeut-mål. utsatt	Betinget & bot	Bot/forelegg	Annet	Sum
1987	2 986	873	1 802	179	1 358	1 766	680	9 644
ny reaksjon	1 869	561	890	71	544	767	371	5 073
andel	63 %	64 %	49 %	40 %	40 %	43 %	55 %	53 %

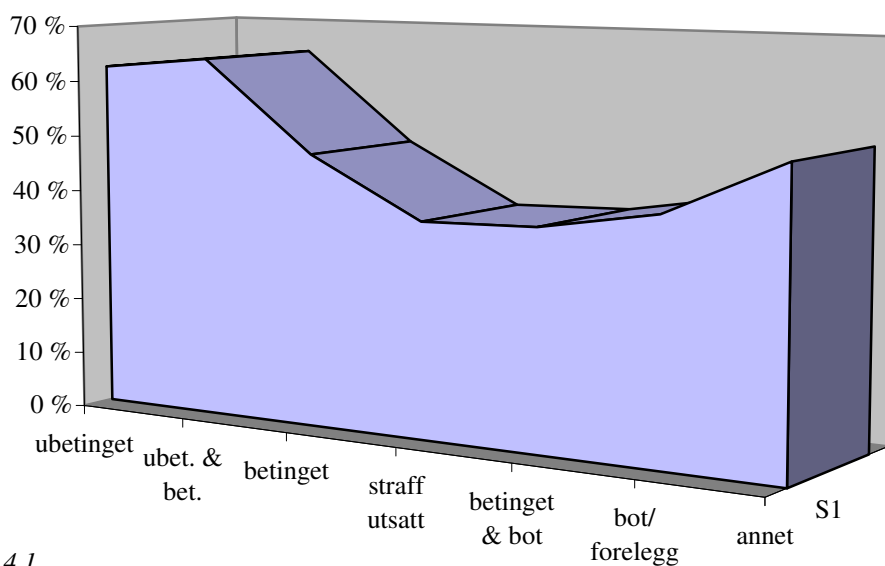
For alle dømte med annen utgangsreaksjon enn ubetinget dom (ren eller kombinert), er det generelle tilbakefallet til ny reaksjon 44 %. For ubetinget dømte er den tilsvarende andelen riktignok 63 %. Men ser vi på andelen med ubetinget tilbakefallsreaksjon etter ubetinget utgangsreaksjon (jfr 4.2.), er denne på samme nivå som det generelle tilbakefallet til ny reaksjon for alle andre utgangsreaksjoner.

For kvinner er det generelle tilbakefallet til en eller annen ny reaksjon 13 % lavere enn for menn¹⁴. Forskjellen mellom kjønnene er imidlertid ubetydelig dersom vi ser på sum andel nye reaksjoner etter ubetingede utgangsreaksjoner; 63 % for menn og 61 % for kvinner.

¹³ Overføring barnevern/betinget påtaleunntatelse.

¹⁴ Fordelingstall til ny reaksjon for kvinner fremgår av tabell 4.6.1.

fig. 4.1. Reaksjonsandeler ved ny reaksjon pr reaksjonstype

jfr tabell 4.1

4.2. Reaksjonsfordeling ved første tilbakefallsreaksjon for tilbakefallsgruppe med ubetinget utgangsreaksjon.

2 555 domfelte (63 %) i 1987-populasjonen av ubetinget dømte pådro seg altså ny reaksjon i løpet av 5 år, jfr sum kolonne 1 og 2 i tabell 4.1. Tabell 4.2.1. viser fordeling på ny reaksjon i denne tilbakefallsgruppen.

1773 av disse fikk ny ubetinget dom, enten alene eller som deldom, ved første tilbakefallsreaksjon. Det betyr at

- 44 % (1773 av 4065 ubetinget dømte i 1987) pådro seg en ubetinget dom, alene eller som deldom, ved første tilbakefallsreaksjon.
- 19 % (782 av 4065 ubetinget dømte i 1987) pådro seg annen reaksjon enn ubetinget ved første tilbakefallsreaksjon.

Tabell 4.2.1. Reaksjonsfordeling ved første tilbakefallsreaksjon for domfelte som fikk ubetinget dom i 1987. Måleperiode 5 år.

	Ubetinget	Ubet. deldom	Sum
Sum ny reaksjon	1 948	607	2 555
<i>fordeling ny reaksjon:</i>			
Ubetinget	1 279	256	1 535
Ubetinget og betinget	111	127	238
Betinget	210	93	303
Betinget og bot	100	50	150
Straff utsatt	3	1	4
Bot	243	79	322
Overført barnevern	1	1	2
Ingen	1		1

Tabell 4.2.2. Reaksjonsfordeling ved første tilbakefallsreaksjon for domfelte som fikk ubetinget dom i 1987. Måleperiode 3 år.

	Ubetinget	Ubet. deldom	Sum
Sum ny reaksjon	1 595	496	2 091
<i>fordeling ny reaksjon:</i>			
Ubetinget	1 110	215	1 325
Ubetinget og betinget	84	112	196
Betinget	151	74	225
Betinget og bot	67	35	102
Straff utsatt	1	1	2
Bot	181	58	239
Overført barnevern	1	1	2

Tabell 4.2.2. gir tilsvarende fordeling som i tabell 4.2.1, men med en måleperiode lik 3 år fra forrige til ny dom. Tabellen viser at andelen med ny reaksjon etter 3 år utgjør 2091 av 4065, d.v.s. 51 %. Det er 464 færre enn ved en måleperiode på 5 år. Ellers er innbyrdes fordeling på nye reaksjoner relativt sett ikke nevneverdig forskjellig fra tabell 4.2.1.

Tabell 4.2.2. viser at

- 37 % (1521 av 4065 ubetinget dømte i 1987) pådro seg en ubetinget dom, alene eller som deldom, ved første tilbakefallsreaksjon.
- 14 % (570 av 4065 ubetinget dømte i 1987) pådro seg annen reaksjon enn ubetinget ved første tilbakefallsreaksjon.

En sammenligning av forskjellen mellom en måleperiode for tilbakefall på henholdsvis 3 eller 5 år, viser at antallet med ny ubetinget reaksjon øker med 252. Tatt i betraktning at forskjellen i

tid er 2 år, er økningen ikke stor. Relativt sett er antall nye reaksjoner faktisk en del høyere innenfor femårsgruppen med andre tilbakefallsreaksjoner enn ubetinget.

4.3. Fordeling på kriminalitetstype ved første tilbakefall innenfor tilbakefallsgruppe med ubetinget utgangsreaksjon.

Tabell 4.3.1 viser hvordan hele tilbakefallsgruppen blant ubetinget dømte i 1987 fordeler seg på kriminalitetstype ved utgangsreaksjon og ved første tilbakefallsreaksjon, uavhengig av type reaksjon ved tilbakefall. 57 % av alle i hele tilbakefallsgruppen (1458 av 2555) hadde tilbakefall til vinningskriminalitet. Tallene underbygger at tilbakefall til vinningskriminalitet er vanlig, uavhengig av tidligere domfelt kriminalitet. Tabell 4.3.2 fordeler tabell 4.3.1 prosentvis.

Tabell 4.3.1. Tilbakefallsgruppe med ubetinget utgangsreaksjon. Fordeling etter kriminalitetstype ved utgangsreaksjon og ved første tilbakefallsreaksjon. Måleperiode 5 år.

	Vinning	Vold	Sedelighet	Narkotika	Annet	Sum
Sum	1 629	203	46	364	313	2 555
Vinning	1 117	73	19	124	125	1 458
Vold	113	62	9	18	37	239
Sedelighet	13	1	9		4	27
Narkotika	218	32	5	189	46	490
Annet	168	35	4	33	101	341

Tabell 4.3.2. Tilbakefallsgruppe med ubetinget utgangsreaksjon. Prosentvis fordeling etter kriminalitetstype ved første tilbakefallsreaksjon. Måleperiode 5 år.

	Vinning	Vold	Sedelighet	Narkotika	Annet
N = 2555	1 629	203	46	364	313
Prosentfordelt					
Vinning	69	36	41	34	40
Vold	7	31	20	5	12
Sedelighet	1	0	20	0	1
Narkotika	13	16	11	52	15
Annet	10	17	9	9	32
0/0	100	100	100	100	100

Ovenstående viser at ved første tilbakefallsreaksjon fikk

- vel 2 av 3 vinningsdømte ny vinningsdom.
- nesten 1 av 3 voldsdømte ny dom for vold.
- halvparten av de narkotikadømte ny narkotikadom.
- 1 av 5 sedelighetsdømte ny sedelighetsdom.

Andelen som ikke har vinningslovbrudd som grunnlag for utgangsreaksjonen, men likevel vinningslovbrudd ved første tilbakefallsreaksjon, er høy, - vel en tredjedel eller mer både innenfor vold, sedelighet og narkotika. For voldsdømte, sedelighetsdømte og andre er andelen med nytt vinningslovbrudd faktisk høyere enn andelen med tilbakefall til samme type kriminalitet.

4.4. Fordeling på kriminalitetstype ved første tilbakefall innenfor tilbakefallsgruppe med ubetinget utgangsreaksjon og ubetinget tilbakefallsreaksjon.

Tabell 4.4.1 fordeler tilbakefallsgruppe med ubetinget utgangsreaksjon og ubetinget tilbakefallsreaksjon etter kriminalitetstype ved utgangsreaksjon og ved første tilbakefall. Måleperioden er 5 år. Prosentvis fordeling fremkommer av tabell 4.4.2.

Tabell 4.4.1 Fordeling kriminalitetstype innenfor tilbakefallsgruppe med ubetinget utgangsreaksjon og ubetinget tilbakefallsreaksjon. Måleperiode 5 år.

Sum	Vinning	Vold	Sedelighet	Narkotika	Annet	Sum
Sum	1 189	141	29	227	187	1 773
Vinning	918	62	9	95	72	1 156
Vold	81	50	7	12	24	174
Sedelighet	10	1	8	0	4	23
Narkotika	75	15	3	103	18	214
Annet	105	13	2	17	69	206

Fordelingsmønsteret på kriminalitetstype er nokså lik tabell 4.3.1.

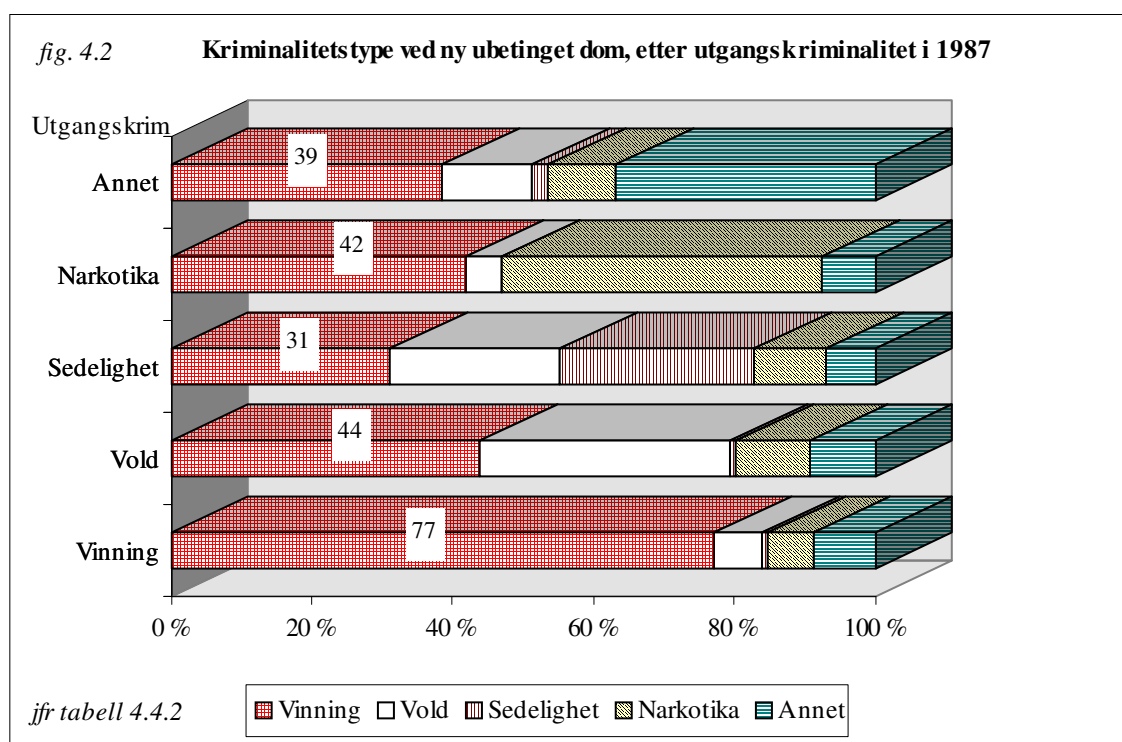
Hele 65 % av alle i tabell 4.4.1 pådro seg vinningsdom ved tilbakefall, uansett kriminalitet ved utgangsreaksjonen. Dette er 8 % flere enn i tabell 4.3.1.

Andelen med tilbakefall til samme type kriminalitet er likevel generelt litt høyere sammenlignet med tabell 4.3.2, jfr tabell 4.4.2. 3 av 4 vinningsdømte med tilbakefall pådro seg ny

vinningsdom. Blant narkotikadømte er vinningsandelen nesten like stor som narkotikaandelen. For øvrig er andelen med vinningslovbrudd høyere i alle lovbruddsgrupper enn tilbakefallet til samme type kriminalitet som ved utgangsreaksjonen. Dette gjelder også for sedelighetsdømte, men dette relasjonsmålet må tolkes med forsiktighet ettersom utvalget av antall domfelte i sedelighetsgruppen tallmessig sett ikke er stort.

Tabell 4.4.2. Prosentvis fordeling på kriminalitetstype for tilbakefallsgruppe med ubetinget utgangsreaksjon og ubetinget tilbakefallsreaksjon. Måleperiode 5 år.

	Vinning	Vold	Sedelighet	Narkotika	Annet
N = 1 773	1 189	141	29	227	187
<i>Prosentfordelt</i>					
Vinning	77	44	31	42	39
Vold	7	35	24	5	13
Sedelighet	1	1	28	0	2
Narkotika	6	11	10	45	10
Annet	9	9	7	7	37

Tabell 4.4.3 gir tilsvarende fordeling som tabell 4.4.1, men måleperioden her er 3 år fra forrige reaksjon til ny. Antall personer med ubetinget tilbakefallsreaksjon etter ubetinget dom, utgjør 1521, jfr tabell 4.2.2.

Tabell 4.4.3 Fordeling på kriminalitetstype innenfor tilbakefallsgruppe med ubetinget utgangsreaksjon og ubetinget tilbakefallsreaksjon. Måleperiode 3 år

	Vinning	Vold	Sedelighet	Narkotika	Annet	Sum
Sum	1 062	112	20	177	150	1 521
Vinning	840	52	5	81	60	1 038
Vold	60	39	6	7	19	131
Sedelighet	9	1	6	0	3	19
Narkotika	67	8	2	75	13	165
Annet	86	12	1	14	55	168

Tabell 4.4.4 fordeler tabell 4.4.3 prosentvis. Andel med tilbakefallsreaksjon innenfor samme kriminalitetstype viser liten forskjell fra fordelingsmønsteret som fremkommer ved tilbakefall målt over 5 år, jfr kommentar til tabell 4.4.2.

En utvidelse av måletidsrommet fra 3 til 5 år ser med andre ord ikke ut til å medføre noen vesentlig endring i det relative fordelingsmønsteret på type kriminalitet i tilbakefallsgruppen.

Tabell 4.4.4 Prosentvis fordeling på kriminalitetstype for tilbakefallsgruppe med ubetinget utgangsreaksjon og ubetinget tilbakefallsreaksjon. Måleperiode 3 år.

	Vinning	Vold	Sedelighet	Narkotika	Annet
N = 1521	1 062	112	20	177	150
<i>Prosentfordelt</i>					
Vinning	79	46	25	46	40
Vold	6	35	30	4	13
Sedelighet	1	1	30	0	2
Narkotika	6	7	10	42	9
Annet	8	11	5	8	37
0/0	100	100	100	100	100

4.5. Tilbakefall blant forbrytelsesdømte med tilsyn som vilkår.

Tabell 4.5 viser antall forbrytelsesdømte fra 1987 med tilsyn av friomsorgen som vilkår i utgangsreaksjonen, og hvor mange som pådro seg ny reaksjon innen 5 år i frihet.

Tabell 4.5. Antall domfelte for forbrytelser i 1987 fordelt etter utgangsreaksjon og med ny reaksjon, med og uten tilsyn av kriminalomsorg i frihet som vilkår i utgangsreaksjonen.

	I alt	andel ny reaksjon	hvorav m. tilsyn	andel ny reaksjon
Alle reaksjoner 1987	10 631		435	
ny reaksjon	5 472	51 %	324	74 %
Ubetinget fengsel	3 123			
ny reaksjon	1 948	62 %		
Ubetinget og betinget fengsel	942		140	
ny reaksjon	607	64 %	119	85 %
Betinget fengsel	2 131		246	
ny reaksjon	1 032	48 %	170	69 %
Betinget fengsel og bot	1 482		39	
ny reaksjon	573	39 %	26	67 %
Straffeutmåling utsatt	213		10	
ny reaksjon	81	38 %	9	90 %
Bot/forelegg	1 995			
ny reaksjon	843	42 %		
Annet ¹⁵	745			
ny reaksjon	388	52 %		

Blant alle forbrytelsesdømte i 1987 med tilsyn som vilkår, enten som vilkår til betinget dom alene eller i kombinasjon med annen reaksjon, fikk hele 74 % (324 av 435) ny reaksjon innen 5 år i frihet. Tallet er overraskende høyt. Tilbakefallsraten i tilbakefallsgruppene med tilsyn som vilkår i utgangsdommen er høyere enn alle tilsvarende tall innenfor reaksjonsgrupper som ikke fikk tilsyn, enten tilsynsvilkårene følger betinget dom alene eller i kombinasjon med annen reaksjon. Tilbakefallsraten er også klart høyere enn for ubetingede reaksjoner generelt. Selv om man ikke kan generalisere for mye på grunnlag av en måling basert på ett statistikkår, er observasjonen likevel så påfallende at den fortjener en kommentar. En mulig forklaring kan være at tilsyn oftere blir ilagt som en tilleggsreaksjon overfor gjennomgående yngre eller mer problembelastet klientell, med den følge at erfarings- og livsmestringspotensialet generelt er lavere, slik at faren for tilbakefall dermed også reelt sett er høyere.

4.6. Tilbakefall til ny reaksjon blant kvinnelige forbrytelsesdømte.

Tabell 4.6.1. viser forbrytelsesdømte kvinner i 1987, fordelt etter utgangsreaksjon og etter tilbakefallsreaksjon ved første tilbakefall. Det generelle tilbakefallet er 40 %, jfr også tabell 4.1.

¹⁵ jfr note 13.

Tabell 4.6.1. Reaksjonsfordeling for kvinner ved utgangsreaksjon og ved første tilbakefallsreaksjon. Måleperiode 5 år.

	I alt	Ubet. & ubetinget	Ubet. & betinget	Betinget	Betinget & bot	Straff utsatt	Bot/forelegg	Annet
Reaksjon 1987	987	137	69	329	124	34	229	65
ny reaksjon	399	79	46	142	29	10	76	17
andel ny reaksjon	40 %	58 %	67 %	43 %	23 %	29 %	33 %	26 %
<i>Ny reaksjon fordelt etter type:</i>								
Ubetinget fengsel	105	44	14	29	6		11	1
Ubet. & betinget	51	5	9	19	6	2	10	
Betinget fengsel	115	15	11	53	4	3	24	5
Betinget og bot	49	7	3	13	5	3	16	2
Straffutmåling utsatt	2			1				1
Bot/forelegg	76	8	9	27	8	2	15	7
Annet	1							1

125 (61 %) av 206 kvinner som fikk ubetinget dom i 1987 pådro seg en ny reaksjon i løpet av 5 år i frihet¹⁶. Andelen som igjen fikk ubetinget reaksjon ved første tilbakefall, var 35 % (72 av 206). Andelen er like stor som alle nye reaksjoner etter ikke-ubetingede utgangsreaksjoner. For både menn og kvinner, hvorav kvinnene utgjør litt under 10 % av alle, var andelen med ny ubetinget dom 44 %. Tilbakefall til ny ubetinget dom er altså noe lavere for kvinner enn for menn, jfr dog kommentar til tabell 4.1.

Tabell 4.6.2. fordeler tilbakefallsgruppen prosentvis etter valg av ny reaksjon.

Tabell 4.6.2. Tilbakefallsgruppe fordelt prosentvis på tilbakefallsreaksjon ved første tilbakefall for kvinner, etter utgangsreaksjon i 1987. Måleperiode 5 år.

	Ubetinget	Ubet. & betinget	Betinget	Betinget & bot	Straff utsatt	Bot/forelegg	Ovf. barnevern.
Ubetinget fengsel	56	30	20	21		14	6
Ubet. & betinget	6	20	13	21	20	13	0
Betinget fengsel	19	24	37	14	30	32	29
Betinget og bot	9	7	9	17	30	21	12
Straffutmål. uts.			1		0		6
Bot/forelegg	10	20	19	28	20	20	41
Ovf barnevern							6
sum	100	100	100	100	100	100	100

¹⁶ Jfr sum antall nye reaksjoner under «ubetinget» og «ubetinget/betinget»

Valg av annen reaksjon enn utgangsreaksjonen, er utbredt i alle grupper. Innenfor tilbakefallsgruppen med ubetinget utgangsreaksjon fikk 58 % (72 av 125) ny ubetinget dom, enten alene eller i kombinasjon med betinget dom.

4.7. Gjennomsnittstid fra ubetinget utgangsreaksjon til neste ubetingede tilbakefallsreaksjon.

Målt over en femårsperiode fikk totalt 2144 med tilbakefall fra ubetinget reaksjon i 1987, ny ubetinget reaksjon *enten ved første eller senere tilbakefallsreaksjon*.

Disse utgjør litt over halvparten (53 %) av alle med ubetinget utgangsreaksjon (2144 av 4065).

Gjennomsnittstiden fra forrige til neste reaksjon, var 2 år (741 dager).

Målt over en treårsperiode fikk totalt 1840 med tilbakefall fra ubetinget reaksjon i 1987, ny ubetinget reaksjon enten ved første eller senere tilbakefall. Disse utgjør 45 % av alle med ubetinget utgangsreaksjon. Gjennomsnittstiden fra forrige til neste reaksjon var her vel halvannet år (596 dager).

En utvidelse av måleperiode fra 3 til 5 år innebar altså at tilbakefallet til neste (første eller senere) ubetingede dom bare økte med 8 prosentenheter.

Tabell 4.7. viser gjennomsnittstid fra forrige til neste ubetingede reaksjon, fordelt etter kriminalitetstype, og målt over henholdsvis 3 eller 5 år.

Gjennomsnittstiden er kortest blant domfelte for grovt tyveri, vel halvannet år, og lengst blant sedelighetsdømte, ca. 3 år i "femårsgruppen".

Det er vanskelig å si i hvor stor grad forskjeller i gjennomsnittstid skyldes reelle forskjeller i kriminalitetshyppighet, eller om forskjellen oppstår fordi tyverisaker er enklere å oppklare og pådømme, mens sedelighetssaker er vanskeligere å oppklare og pådømme. Trolig skyldes observasjonen en kombinasjon av disse årsakene¹⁷. Bortsett fra tyveridømte og sedelighetsdømte, er det ellers påfallende små forskjeller i gjennomsnittstid mellom de andre kriminalitetstypene i "femårsgruppen". Observasjonen har muligens sammenheng med at det generelle tempoet i straffesaksbehandlingen utligner eventuelle forskjeller i kriminalitetsfrekvens.

---

¹⁷ Det er grunn til å minne om at antallet sedelighetsdømte totalt sett er få. Noe av forskjellen kan derfor også skyldes størrelsesmessige ulikheter i utvalgene av lovbruddsgrupper.

Tabell 4.7. Gjennomsnittstid i antall år fra ubetinget utgangsreaksjon til neste ubetingede tilbakefallsreaksjon, fordelt etter kriminalitetstype. Måleperiode for tilbakefall henholdsvis 3 og 5 år.

Måleperiode ->	3 år	5 år
Grovt tyveri	1,4	1,6
Annen vinning	1,7	2,2
Vold	1,8	2,3
Sedelighet	2,1	3,0
Narkotika	1,9	2,5
Skadeverk	1,6	2,3
Annet	2,0	2,4

4.8. Tilbakefallsfrekvens for tilbakefallsgruppe med ubetinget utgangsreaksjon i 1987.

Tabell 4.8. viser antall nye reaksjoner i hver reaksjonsgruppe ved første og senere tilbakefall for tilbakefallsgruppen med ubetinget utgangsreaksjon i 1987.

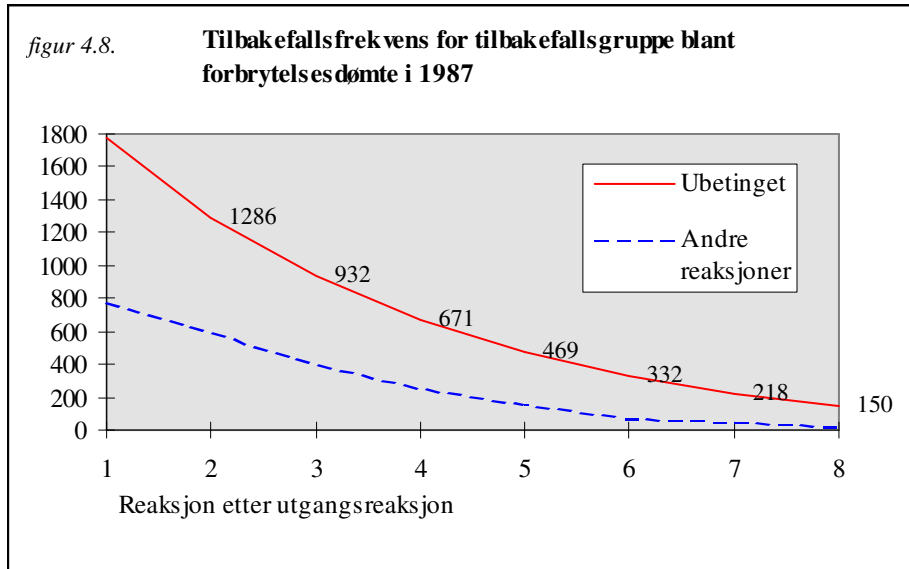
Tabell 4.8. Tilbakefallsfrekvens for tilbakefallsgruppe med ubetinget utgangsreaksjon for forbrytelser i 1987, fordelt etter antall nye reaksjoner i hver reaksjonsgruppe ved første og senere tilbakefall.

Ny reaksjon:	første	andre	tredje	fjerde	femte	sjette	sjunde	åttende
Ubetinget	1 535	1 148	843	618	434	308	202	137
Ubet. & bet.	238	138	89	53	35	24	16	13
Betinget	303	209	139	79	43	28	12	6
Betinget & bot	150	97	66	36	11	6	4	1
Bot	322	287	195	144	99	44	33	17
Annet	7	2	2	1				
Ingen reaksjon		674	1 221	1 624	1 933	2 145	2 288	2 381

Antall nye reaksjoner viser en forholdsvis jevn nedgang i alle reaksjonsgrupper. Ser vi på antall nye ubetingede reaksjoner (rene eller kombinerte), er reduksjonen samlet sett omtrent som for andre reaksjoner under ett, jfr figur 4.8.

Ved tredje tilbakefallsreaksjon var andelen domfelte med ny ubetinget dom etter ubetinget utgangsreaksjon i 1987 redusert til 23 % av gruppen som fikk ubetinget dom i 1987. Det vil si at

bare 1 av 4 med ubetinget dom i 1987 pådro seg 3 eller flere nye ubetingede dommer etter dom i 1987.

Note: Kurve for ubetinget gjelder alle ubetingede dommer, rene eller kombinerte.

5. Oppsummering og noen vurderinger.

5.1. Kort oppsummering av noen hovedtall

- Tilbakefall til ny siktelse blant tidligere siktede for forbrytelser var generelt 44 %, målt over en treårsperiode. Andelen med ny reaksjon blant siktede var 38 %.
- 1 av 3 forseelsesdømte med ubetinget dom pådro seg ny siktelse i løpet av 3 år.
- 3 av 4 siktede i 1992 som fikk samfunnstjenestedom pådro seg ny siktelse innen 3 år.
- Halvparten av alle forbrytelsesdømte i 1987 pådro seg ny reaksjon i løpet av 5 år.
- 3 av 4 forbrytelsesdømte som fikk tilsyn som vilkår i 1987, pådro seg ny reaksjon.
- 3 av 5 forbrytelsesdømte med tilbakefallsreaksjon pådro seg ny reaksjon innen 2 år.
- Blant de med ubetinget dom i 1987, fikk halvparten ny reaksjon i løpet av 3 år. I løpet av 5 år var andelen økt til 63 %.
- 37 % av ubetinget dømte i 1987 fikk ved første tilbakefallsreaksjon ny ubetinget reaksjon i løpet av 3 år. I løpet av 5 år var andelen økt til 44 %.
- Tilbakefallsandelen er lavest for sedelighetsdømte, og høyest for vinningsdømte.
- To tredjedeler, uansett kriminalitet ved utgangsreaksjonen, pådro seg vinningsdom ved første tilbakefall til ny ubetinget dom.
- 3 av 4 vinningsdømte med tilbakefall til ny ubetinget dom pådro seg ny vinningsdom.
- Litt over halvparten (53 %) av alle med ubetinget utgangsreaksjon fikk i løpet av 5 år ny ubetinget reaksjon, enten ved første eller ved senere tilbakefallsreaksjon.
Gjennomsnittstiden var 2 år fra forrige til neste reaksjon.

5.2. Vurdering av noen hovedfunn

Det generelle tilbakefallet er forholdsvis høyt selv ved reaksjoner med meget lavt sanksjonsnivå (betinget, bot og annen ikke-ubetinget reaksjon). Forskjellen mellom ubetinget dømte og andre er også mindre enn man kunne forvente.

44 % av de ubetinget dømte i 1987 pådro seg ubetinget dom ved første tilbakefall.

For domfelte som ikke fikk ubetingede reaksjoner, var totalandelen med ny reaksjon også 44 %. Andelen som altså pådro seg ny ubetinget reaksjon ved første tilbakefall etter forutgående ubetinget dom, var med andre ord ikke større enn det generelle tilbakefallet til en eller annen

reaksjon blant betinget dømte, bøtelagte og andre ikke-ubetingede reaksjoner.

Tilbakefallsgruppens tilbakefallsfrekvens er over tid generelt heller ikke vesentlig forskjellig mellom domfelte med ubetingede og domfelte med ikke-ubetingede reaksjoner. Ved alternative reaksjoner som samfunnstjeneste og betinget dom med tilsyn er dessuten tilbakefallsraten i de aktuelle målingene høyere enn sammenlignet med komparative grupper av siktede og domfelte, jfr 3.2 og 4.5.

Totalt sett tyder disse observasjonene på at valg av reaksjon i liten grad påvirker det samlede tilbakefallet.

Alle målingene viser at det store flertallet av vinningskriminelle hovedsakelig faller tilbake til ny vinningskriminalitet. Videre viser alle målingene enten overvekt eller veldig høy andel av vinningskriminalitet i alle tilbakefallsgrupper med annen utgangskriminalitet enn vinning, også blant volds- og sedelighetsdømte. To tredjedeler av hele tilbakefallsgruppen blant ubetinget forbrytelsesdømte pådro seg faktisk vinningsdom ved tilbakefall til ny ubetinget dom. Disse tallene viser at tilbakefall til vinningskriminalitet utgjør en meget vesentlig andel av all ny kriminalitet, uavhengig av hva vedkommende tidligere er siktet eller dømt for. Tallene antyder at motivene til ny kriminalitet i svært mange tilfeller er mer eller mindre vinningsrelaterte, og at det i mange tilfelle er mer eller mindre tilfeldig om du blir siktet eller dømt for annen hovedtype kriminalitet enn vinning. De fleste lovbrutere begår flere lovbrudd samtidig, og ofte er vinningskriminalitet en del av lovbruddet selv om dette ikke fremkommer av kriminalstatistikken. Det er strafferammen som avgjør hvilket forhold som blir regnet som hovedforholdet¹⁸. Slik sett kan man hevde at fordelingstall for kriminalitetstype på mange måter er tilfeldige, numeriske representasjoner av kriminalitetens sammensetning, hvor lovbrudd innenfor narkotika, vold og tilmed sedelighet i mange tilfelle får statistisk forrang på grunn av lengre strafferammer.

Disse momentene peker uansett på et viktig faremoment i etableringen av spesielt kriminalitetstilpassede soningsprogrammer¹⁹: Slike programmer er neppe formålstjenlige for det store flertallet av innsatte dersom man ved utvelgelsen av kandidater til slike programmer, og ved gjennomføringen av dem, overfokuserer på hovedtype domfelt kriminalitet og i for liten grad

---

¹⁸ I kriminalstatistikken for 1994 heter det i innledningen til straffereaksjoner at «en person kan være tiltalt for flere lovbrudd samtidig. I tilfelle der en reaksjon omfatter flere lovbrudd, vil det av lovbruddene som etter loven medfører strengest straff, figurere som hovedforbrytelse eller hovedforseelse i statistikken. (...) Ved bestemmelse av hovedforbrytelse og hovedforseelse er det tatt hensyn kun til lovens generelle straffebestemmelser. Denne metoden vil kunne medføre at reaksjonen knyttes til et annet lovbrudd enn det som i det konkrete tilfelle var grovest». (NOS C 315, side 16).

¹⁹ Det er blant annet i budsjettproposisjonen for justisdepartementet gitt uttrykk for at man ønsker en utvikling i retning av soningsprogrammer som retter seg mot den domfeltes kriminalitet.

tar hensyn til den totale kriminalitetsprofilen og hvordan denne inngår i livssituasjon og samfunnsmessig tilpasning.

Forseelsesdømte utgjør også en stor gruppe ubetinget fengselsdømte. Blant 3301 siktede med ubetinget dom for forseelser i 1992, fikk 1164 (35 %) ny siktelse for en forseelse eller en forbrytelse i løpet av 3 år. Tilbakefall til ny reaksjon er normalt litt lavere enn sum antall nye siktelser. I tabell 3.1. var forskjellen 6 prosentenheter for siktede for forbrytelser.

I den grad resultatene vedrørende ovennevnte målinger av tilbakefall blant forbrytelsesdømte og forseelsesdømte kan antas å gi en indikasjon på dagens tilbakefall til ny kriminalitet, gir tallene grunnlag for et estimat over den samlede tilbakefallsandelen blant fengselsklientellet: Dersom tilbakefallsandelen til ny fengselsstraff blant ubetinget forseelsesdømte utgjør ca. en tredjedel, og dersom ca. halvparten av forbrytelsesdømte med ubetinget fengselsdom stadig pådrar seg ny ubetinget dom, utgjør dette til sammen ca. 4200 av totalt ca. 9500 domfelte i året²⁰. Det gir i så fall en samlet tilbakefallsandel til fengsel på ca 44 %. Populæroppfatningen om 80 % tilbakefall til fengselsstraff kan i hvert fall tilbakevises²¹.

5.3. Litt om resultatmåling.

Uansett hvordan man tallmessig velger å definere suksesskriterier eller resultatindikatorer i arbeidet med å redusere tilbakefallet, viser statistikken i denne artikkelen at ulik avgrensning og måling genererer en meget stor spennvidde i kriminalomsorgsrelevante tilbakefallsandeler, varierende fra 37 til 74 %. Forskjellen understreker klart viktigheten av presise og konsekvente definisjoner og målinger over tid for å oppnå konsistens og sammenlignbarhet i eventuell resultatmåling om tilbakefall. Hvordan man ellers velger å måle er av underordnet betydning i forhold til dette spørsmålet.

Målingene viser ellers at økningen i residivandeler i tidsrommet over 3 år etter utgangsreaksjon, er relativt liten. En måleperiode på 3 år burde derfor være en akseptabel avgrensning av måleperiode for måling av tilbakefall.

---

²⁰ Målt på grunnlag av reaksjonstall for siste tilgjengelig år, dvs 1995. Jfr for øvrig foregående artikkel om kriminalitetsutviklingen i Norge i nittiårene, note 11, som gir riktige tall for forseelsesdommer dette året.

²¹ Det tallet man oftest får høre når det gjelder tilbakefall er 80 %. Oppfatningen baserer seg på en misforståelse av kriminalstatistikken, som viser at nesten 80 % av fengslede *tidligere* har vært straffet på en eller annen måte. Tallet måler altså tidligere straff, og ikke tilbakefall til fengsel. At tallet er såvidt høyt er heller ikke spesielt overraskende ettersom det kriminalpolitisk er en målsetting å reagere med mindre alvorlige sanksjoner før fengselsstraff.

Målingene i denne artikkelen beregner tilbakefallsandeler i forhold til et bestemt basisår. Målinger med utgangspunkt i flere etterfølgende basisår, og med samme definisjoner, utvalgsriterier og tidsavgrensning, ville selvsagt gitt bedre grunnlag for generelle konklusjoner.